

n betalen met
de reeders al
jes zijn. Maar
e figuur van
17 K. S.

preek hebben
r je aan lik-

gum. Al even

kel nog wel
belijdenis.
lenis gegeven.
eenteerd aan
nderscheiding-
ische formule
terpreteeren".
66k.

geloovig tel-
wie de Geest
enz. Daarvan
te tellen bij
OOREN TOI

ze zijn te tel-

dan er in de
nodooraat ge-
i) de formule

les nu zonder
beleden? Den
eer wordt de
K. S.

r dan
aken

evier, d.i. ge-

de Dominica-
het brevieren
roken, zonder

meerd en het
verd gezonden
Dominicaners
brevieren.
Paus kon zijn
elaatbaar, dat

inicaners van
der vermaard
ing waren de
allen een pijp

verwondering,
niet om raad
zij de vraag,
ren te roken,
n een outken-

ichten en ver-
ig van de Do-
Paus hadden
adden ontvan-

gesteld, Jullie
ms het bidden

voeken mochten
lijke goedkeu-
K. S.

AL LEVEN

id

it zijn „loon
oonslaaf zijn.
" ontvangen.
Reeds eerder
u weer doen,
i hebben, dat
p Christelijke
rwaardige po-
gechargeerde
er die positie
d schandelijk
t, als onder-
i zich naar
i zijn God te
e arbeid, door
loon, dat hij
eef, is maar
stelijke schrij-
ganisatie ver-
g zouden ont-
lelijk aanwijs-
ie vocabulair.
ie of verriicht
ast aan God,
van hem zoo
Het chris-
ame ver-
roeping,

adelt den arbeid. Want de spreuk der
Benedictijnen „Qui laborat orat" (Wie arbeid
bidt) moge door haar algemeenheid in deze
zondige wereld onjuist zijn, daar waar
bidden en werken samengaan, waar het
werk in de levens- en gebedsgemeenschap
met God wordt begonnen en volbracht,
krijgt iedere arbeid, ook de nederigste,
de hooge keur van het met Gode
medewerken. Tegenover dat denigereend
(zwart makend) spreken over het werk van
den loonarbeider onzer dagen als over
werk, dat ligt in het verlengde van de
machine, en dat nog wel door den
secretaris van het C.N.V., kan zelfs het
getuigenis van een socialistisch schrijver
als Hendrik de Man nog ten voorbeeld
worden gesteld, die in zijn boek „De
socialistische idee" eerlijk erkent op blz.
89: „eerst het Christendom heeft den
arbeid, iederen arbeid de wijding van
„werk" verleend, dat een der hoogste
plichten was, die de mensch ter eere
Gods heeft te vervullen".

De mensch-arbeider „een verlengstuk
der machine", een routine-arbeider, die
geestdoodend werk doet, dat zou dus
het beeld zijn door de periode van
toenemende, moderne industrialisatie in
het leven geroepen. Dat zou in zich
bergen een stuk onvrijheid, slaafsche
gebondenheid van den arbeider aan de
machine en het geestdoodend tempo van
den mechanischen arbeid. Is dat beeld
juist? Wij willen dat gaan onderzoeken.

Het is al weer wat jaren geleden, dat
de bekende Rotterdamse dichter van
volksliedjes, Speenhof, in een van zijn
versjes zong:

De elevatoren, die zuigen het graan
En de nijvere werkmans moet blijven
staan.

In die regels kwam een voor vele
havenarbeiders uit die dagen pijnlijke
situatie aan het woord, toen bepaalde
handenarbeid door mechanischen arbeid
werd vervangen, welke technische vinding
en verbetering niet terstond gepaard
ging met de oplossing van het daardoor
ontstane sociologische probleem, een
verschijnsel, dat in de eeuwen, die achter
ons liggen sedert de Middeleeuwen
herhaaldelijk tot spanningen in het
arbeidsleven aanleiding gaf. De
arbeidsverdeling, het voor zichzelf vinden
en het anderen aanbieden van nieuwe
arbeidsstaken hield geen gelijken tred
met de geweldige ontdekkingen, die van
grooten invloed waren op den arbeid van
den mensch. Hoewel wij reeds in de
zestiende eeuw tal van technische
vindingen in het arbeidsproces in
toepassing zien brengen als b.v. het
smelten van gietijzer in hoogovens,
het mechanisch zagen van hout e.d.,
begint toch eerst recht met de uitvinding
der stoommachine in de 18e eeuw het
tijdperk, waarin de machine haar
zegetocht houdt. Geweldig waren de
veranderingen in het arbeidsproces,
die hierdoor ontstonden. Poogde
aanvankelijk de handwerksman nog
door tegen steeds goedkoopere prijs
te gaan werken zijn positie te behouden,
reeds heel spoedig moest hij den
ongelijken strijd tegen den machinalen
arbeid, hoe krampachtig hij ook zijn
terrein verdedigde, grootendeels
opgeven, ook al bleef in de benaming
„handwerk" tegenover „fabrieks-
werk" de hooge waarde, die het werk
van den kundigen handarbeider had
en heeft, vrijwel onbetwist blijvend
erkend. Het tempo-verschil was
evenwel beslissend. De machine ging
veel handenwerk overnemen en
vervangen. Zoo vermeldt Baines in
zijn „History of Cotton Manufacture"
(Geschiedenis der Katoen-fabricage),
aangehaald door Ir. Ernst Hijmans in
zijn dit jaar verschenen werkje „De
toekomst van onze arbeid" (uitgave
Stenfort Kroese, Leiden, biz. 31),
dat tusschen 1760 en 1810 de
productiviteit per arbeider in de
spinnerij maar eventjes met 266
werd vermenigvuldigd. Deze
mechanisatie zette zich steeds
verder door tot in onze eeuw,
als vervanging van handenarbeid
door machinalen arbeid. Men heeft
dat wel de eerste industriële
revolutie genoemd. In zijn
inaugurele rede ter aanvaarding
van het buitengewoon hoog-
leeraarschap in de sociologie
aan de Nederl. Economische
Hoogeschool te Rotterdam,
uitgesproken op 27 Oct. van
vorig jaar, en in druk
verschenen eveneens bij
Stenfort Kroese, Leiden, onder
den titel „De wenteling der
wetenschap en de maatschap-
prij van morgen", kondigt Prof.
Dr. Fred. L. Polak de nadering
van de tweede industriële
revolutie, zooals hij het noemt,
aan: „Tot dusver verving de
machine menselijke en dierlijke
spierarbeid. Het handwerk en
een deel van het ambacht en het
kleinbedrijf als ook de huisnijver-
heid zijn daardoor vernietigd.
Wat staat evenwel nu te gebeuren?
In de tweede industriële
revolutie zullen de machines
ook sensorische (zintuiglijke, G.)
en intellectuele functies overnemen:
ze zullen het werk overnemen
van de zintuigen, het zenuwstelsel
en de hersenen van den mensch,
die zich juist door het gebruik
daarvan, naar hij dacht, van de
overige schepselen op aarde
onderscheidde. Er zullen geen
geschoolde arbeiders meer
nodig zijn om de wijzerborden
der instrumenten te controleren
en te beoordeelen". De professor
vervolgt dan: „Naast de vol-
automatische telefooncentrale,
naast de „muziek in blik" van
de sprekende film en naast
mechanisch vervaardigde
signeren, naast de automatische
piloot voor vliegtuigen en de
automatische stuurinstallaties
voor schepen, naast de
automatische anti-aircraft of
zichzelf doelbewust voortbewegende
projectielen, naast de
automatische kookinstallatie,
het zelfontwikkelen-
de phototoestel of de zelfschakelende
auto, naast de elektrische
rekenmachines en andere in
Amerika als „servo-mechanismen"
aangeduide nieuwe automatische
denk-instrumenten, zullen meer
en meer vol-automati-

sche fabrieken verrijzen". Van die
mechanisatie der sensorische en
intellectuele functies geeft de
professor in een noot achter zijn
rede vervolgens nog eenige
merkwaardige staaltjes van
toepassing zijnde uitvindingen
op dit gebied in Amerika. Een
enkele willen wij noemen, terwijl
wij voorts den geïnteresseerden
lezer mogen verwijzen naar de
rede van den hooggeleerde zelf,
Prof. Polak verhaalt dan van de
machine Mark III in de
Universiteit van Harvard, welke
reus 65.000 cijfers zich kan
herinneren en door een ingenieus
controle-systeem hoogst ingewikkelde
vraagstukken, 4000 verschillende,
mathematische bewerkingen
omvattende, kan oplossen. Hij
vermeldt van rekenmachines,
waarbij het vermenigvuldigen van
twee getallen, elk van 16 cijfers,
geschiedt in minder dan een
achtste van een duizendste van
een seconde. Hij rept zelfs van
een apparaat, dat reeds is
geconstrueerd, waarmee blinden
kunnen lezen door te hooren.
Wat nl. gedrukt is wordt met
behulp van een kunstmatig
visueel zintuig opgevangen en
omgezet in geluid. Zoo zijn er
verder in Amerika reeds vol-
automatische autocarrosserie-
fabrieken in bedrijf, terwijl
soortgelijke ook reeds zijn
geïnstalleerd in de metaal- en
textielnijverheid alsmede bij de
atoomkernenergie-fabricage.

Met opzet hebben wij van dat
probleem van vervanging van
handenarbeid door mechanischen
arbeid den ontzagwekkenden
uitgroei doen zien in de
vervanging zelfs van bepaalde
menselijke geestesarbeid door
mechanischen arbeid en dan dat
alles, zoowel van ondernemer als
van arbeider, van den ondernemer,
wiens fabriek en apparatuur om
het te vervaardigen achterop of
zelfs geheel buiten gebruik
raken, zoo goed als van den
ondergeschikten loonarbeider,
voor wien bepaalde arbeid door
mechanisatie of verandering van
het werkproces komt te
vervallen. Wij willen er ook
hierbij weer op wijzen, dat,
indien er hier gesproken zou
moeten worden van

Aangaande mij en mijn huis

Voeten, die zich haasten om tot kwaad
te loopen.

Wat een wonderlijk vermogen heeft de
grootte Schep- per aller dingen den
mensch daarin gegeven, dat hij
zich bewegen kan. Den drang
daartoe heeft Hij den mensch
gegeven, maar ook het instrument,
dat hij daartoe noodig heeft, gaf
Hij hem in zijn leeten en
voeten.

De mensch moet zich bewegen,
maar tegelijk kan zich bewegen.
Reeds het kleine kind, van nog
geen jaar oud, oefent zich, met
vallen en opstaan, in groote
volharding, om zich te verplaatsen:
eerst krullende, op handen en
voeten; dan op zijn voeten, terwijl
het zich vastgrijpt aan een steun-
sel, welke het maar grijpen kan —
en dan, in ééns, zonder zich vast
te houden! Het ghindert van
plezier, trotsch op zijn prestaties,
als hij met wankelende schreden
nog, al balanceerende, den afstand
neemt van stoel tot moeder.

Hoe vermenigvuldigen zich
daardoor de mogelijkheden in zijn
kleine leventje: het kan zijn
eigen speelgoed naar zich
toehalen, het kan den weg vinden
naar de kast, waar zooveel
moois en lekkers opgestapeld
ligt en feest is het, als die kast
per ongeluk is blijven openstaan;
het kan van de kamer komen in
de gang, van de gang in de
keuken — ja, als het geluk hem
mee is, zelfs naar buiten: nieuwe
werelden openen zich voor hem;
steeds meer nieuwe mogelijkheden.

En dat blijft gelden, zijn leven
lang; voor ieder mensch.

Steeds weer hebben we onze
benen noodig. Steeds weer moeten
we ergens anders wezen, dan waar
we zijn. Zelfs de man in zijn
studeerkamer veert elk oogenblik
oversind, al was het alléén maar
om zijn boeken naar zich toe te
halen, of zijn kachel te voorzien.
En de huismoeder, die door haar
werkzaamheden aan huis is
gebonden, is, vooral in de
morgenuren, maar ook des
middags en des avonds, gedurig
op de beenen.

Den ganschen dag zwemt het
van menschen op den weg naar de
stad en in de straten der stad,
om de plaats te bereiken, waar ze
hun werk hebben en verreweg de
meesten van hen doen hun werk
lopende of staande.

De heele wereld is één druk
beweeg van grooten en kleinen,
en enkele wandelaars, die zich
rustig den tijd gunnen, uitgezonderd,
allen in groote haast: haastig om
bij het werk te komen, haastig in
hun werk (behalve de tragen, die er
helaas ook zijn), haastig om weer
thuis te komen, haastig om weer
weg te komen.

Door fietsen, motoren, auto's,
treinen, stoombootten, vlieg-
machines heeft de techniek kans
gezien, de snelheid tot in het
duizelingwekkende op te voeren,
maar zelfs dan nog hebben de
menschen hun beenen noodig!

En pas daardoor, dat wij ons
kunnen bewegen, en als het
wezen moet, ons snel kunnen
bewegen, zijn wij in staat, om de
opdracht, die de Heere den
menschen gaf, uit te voeren. En
dat alles is Zijn wonderwerk.
Zijn wonderwerk zijn de voeten,
die Hij ons gaf, met hun beenderen
en gewrichten, spieren en zenuwen.
Zijn wonderwerk, dat wij die
wonderlijke mechaniek kunnen
gebruiken zelfs zonder er bij na
te denken, de allerdomsten zoo
goed als de allergeleerdsten; en
zonder dat we er ooit les in
krijgen. Wat van den landbouwer
geldt, geldt ook van elken „looper":
Zijn God onderriicht hem van de
wijze.

In gevaar en in verdrukking
komen van de vrijheid, dit evenzeer
geldt van den patroon als van den
arbeider, van beiden gelijkelijk,
zoodat afgewezen moet worden
b.v. deze gedachte, dat hier
alleen de vrijheid van den arbeider
in het gedrang zou komen. Evenals
de fabrikant van gaskousjes b.v.
zijn afzetgebied en dus zijn
bestaansmogelijkheid in de
vervaardiging van dat artikel
ernstig zag aangetast door de
uitvinding van de gloeidraadlamp,
zoo is er in het steeds verder
voortschrijden van de techniek
voor iederen ondernemer het
constante gevaar, dat hij in
apparatuur en product verouderd
en achterop raakt, dat zijn
werkmethodes hun zin gaan
verliezen, achterhaald als ze
worden door betere, dat zijn
zaak geleidelijk aan of wel
plotseling en snel in verval
raakt. Vanzelfsprekend is
daarbij ook de loonarbeider in
dienst van den ondernemer
direct betrokken. In een
volgend artikel willen wij het
aldus geschetste beeld nader
critisch gaan overwegen in
verband met de sociologische
gevolgtrekkingen, die er uit
gemaakt worden of dienen te
worden o.i.

Wij willen dit artikel, dat
anders te lang zou worden,
beëindigen met te citeren
hetgeen Prof. Polak zich in
zijn rede afvraagt bij de
aanschouwing van dat in zulk
een adembenemend ijtempo
voortschrijden van de techniek
(blz. 19): „Komt er een vijfde
stand van robot-slaven, welke
tenslotte de machteloze
menselijke meesters zal
overvleugelen in de meest
afschuwelijke „vrije" concurrentie,
die ooit is opgetreden? Zal in
de technocratie van een
vol-automatisch bedrijfsleven
niet slechts de al of niet
geschoolde arbeider, maar
voorts ook de voorman, baas
en chef, ja tenslotte evenzeer
de particuliere ondernemer,
met zijn geestesinitiatieven
en nieuwe, kapitalistische
denkcombinaties overbodig
worden? Heeft de maatschappij
van morgen zelve nog een
morgen?"

P. GROEN.

GEZINSLEVEN

Welk een rijken zegen geeft
God ons in dat alles. En hoe
zijn zij te beklagen, wien Hij
die gave onthoudt of ontnéemt!
Als dan ook de profeet de
heerlijkheid van de Christus-
regering teekent onder allerlei
beelden, in een heerlijke
hymne (Jes. 35), zingt hij ook:
„De kreup'le zal springen
gelijk een hert". En als Christus
zelf aan Zijn heraut uit Zijn
werk wil laten zien hoe Hij is
de Messias, zegt Hij: „De
kreupelen wandelen!"

En David zoowel als Habakuk,
beide zangers bij de gratie
Gods, roemen: „Hij maakt
mijne voeten gelijk die der
hinden!" Het is een wondergave
Gods, een rijk geschenk: „zich
te mogen en te kunnen haasten
op zijn voeten!" waarin de
Heere zich verlustigt, gelijk in
elk werk Zijner handen.

Maar stellen we ons nu voor,
wat dat voor den Heere moet
zijn, als de mensch dat
wonderlijke vermogen gebruikt
om daarmee te doen, wat Hem
mishaagt, wat Hij verfoeit.

Ja, we verstaan het, dat Hij
zulks dan haat, en er gruwel van
heeft: „Voeten die zich haasten,
om kwaad te doen."

En nu denken wij daarbij
misschien het eerst aan een
stel inbrekers, die hun
booze plan beraamd hebben, een
geschikt pand hebben uitgekozen,
waar veel te halen is, het
geschiktste uur daarvoor
hebben vastgesteld en dan zich
haasten, om hun slag te slaan:
alles gaat dan even haastig,
want ze moeten klaar zijn
voor ze betrapt worden; en
hebben ze de buit binnen, dan
is het opnieuw: „haast je, rep
je", om de buit in veiligheid te
brengen.

Hoe heeft de Heere daar een
gruwel van!

Maar dat geldt ook van den
man, of de vrouw, den jongeling
of het meisje, die heimelijk en
haastig een „verkeerd" huis
binnen glippen: het mag een
kroeg zijn, of een „verdacht" huis,
of een bioscoop of danc-
ing of wat ook — bang als ze
zijn, dat ze van de menschen,
die het niet mogen weten,
gezien worden.

En dan de voeten van die
schooljongens, die onder
elkaar al fluiserend en
gesticuleerd zijn overgekomen,
om na den schooltijd met
elkaar een rooftocht te
ondernemen naar een
boomgaard, dien ze heimelijk,
eerst over, als het moet door
de sloot, dan door een heg,
kunnen binnenkomen en daar
dan hun slag kunnen slaan:

hoe haasten ze zich, zoodra
die lange schooltijd
eindelijk om is en ze weer
buiten zijn; alsof ze door den
wind worden gejaagd, vliegen ze
voort; slaan hun slag, en weer
haasten diezelfde voeten (nu
misschien doornat), om weg te
komen!

Ook dat haat de Heere!

Laten we het ons zelf en
onzen kinderen zeggen, hoe
die voeten, die zich haasten tot
het kwaad, zich haasten tot
eigen verderf!

HUISMAN.

BOEKBESPREKING

Noodige nabetrachting

In het dagblad „Trouw" — in
het nummer van 28 Januari 1950 —
schreef Prof. Dr. S. U. Zuidema
een kort artikel, „Geloof en Leven",
getiteld, waarin hij zich uitsprekt
over de eerste twee deelen van
prof. Berkouwer's „Dogmatische
Studien". Als ik goed lees is